

Mine eksempler skal i første omgang være flyplassene og de internasjonale hotellene. De finnes overalt, og de er forbausende like over hele verden.

På Hilton i Nairobi går det an å bestille en Tom Collins som er identisk med den man får på Taj Mahal i Bombay, Raffles i Singapore, Tesoro Beach i El Salvador eller Hotel Scandinavia i Oslo. Den samme cd'en av Phil Collins suser i bakgrunnen alle stedene. Alle som går i disse hotellbarene, har på sig like klær, de har omtrent samme kropspråk, de snakker kanskje om de samme temaene; de befinner seg i et globalt, stedløst kulturelt rom. Hotellværelsene er også like. Varmtvannskranen er til venstre, kaldt vannet til høyre. Det er en 14-tommers tv der, med CNN og kanskje BBC, en minibar, en telefon. Det ligger fyrstikk med hotellets logo der.

Etter å ha sjekket inn forlater man kanskje hotellet, og opplever plutselig at de like hotellene befinner seg helt ulike steder. I Oslo møter man fysisk kulde, iallfall det meste av året. I Bombay møter man fattigdom og lukt av forråtnelse. I Nairobi møter man en tøff, hissig storbystemning. Så går man litt lenger in i det lokale samfunnet, og oppdager enda større forskjeller. Noen av dem vil kanskje være uvante og ubehagelige. Men så snart man er tilbake på hotellet, er man trygt bevart i en enkelt sammensatt, stedløs kultur. De samme reglene gjelder overalt i hele verden, og forutsatt at man har penger, er de lette å bruke. Hotellet representerer et grensesnitt, en fellesnevner, en "tredje kultur" som formidler mellom kulturer. En sjeik fra Dubai, en turist fra Sverige,

en datasetter fra California har alle det felles at de vet nøyaktig hvordan de skal oppføre seg når de kommer inn i resepsjonen på Holiday Inn i Panama.

Et annet ikke-sted, eller "tredje kultur", er flyplassen. Har du sett én, har du sett alle. Selvsagt er ikke flyplasser identiske, men de forholder seg til det samme grunnleggende sett av regler. Med andre ord går det an å lære seg regler og konvensjoner på én flyplass for så at overføre dem til en annen. I denne forstand går det an å si at New York har samme kultur som Bombay og Hong Kong, for deres respektive flyplasser fungerer i henhold til de samme generelle kulturelle kodene.

I motsetning til jernbanestasjoner befinner hovedflyplasser seg alltid utenfor bysentrum, og allerede deres romlige plassering antyder at det er løsrevet fra samfunnet for øvrig. De er mellomliggende knutepunkter som forbinder ulike samfunn eller kulturer nettopp fordi de ikke tilhører noen av dem. På denne måten kan flyplassen, i likhet med internasjonale hoteller, betraktes som et "globalt sentralbord", et felles multiplum som formidler mellom forskjeller ved å tilby et felles brukergrensesnitt, et sett enkle fellesnevner. (...)

Internet, det desentraliserte og stedløse datanettverket som knytter millioner av brukere sammen, er i ferd med å bli det kanskje viktigste eksemplet på tendensen til avterritorialisering av kultur. Brukerne av elektroniske diskusjonsgrupper, e-post og allehånde nyhetstjenester kan prinsipielt befinne seg hvor som helst i verden, og grensesnittet for kommunikasjon blir slik utfor-

met at det ikke skal ha noen betydning hvor man kommer fra, hvilket morsmål man har, hvilke religiøse riter man utfører, hva man spiser til middag, hvordan man har fått sin ektefelle og hvordan man behandler ham eller henne. Internet er en fellesnevner for alle som behersker skriftlig engelsk og har tilgang til en datamaskin med nettilkobling. Hadde det ikke vært for de elektroniske adressene, ville det ha vært umulig å finne ut hvilke av innsenderne på de mange oppslagstavlene som er nord-amerikanske, indiske og italienske. Og selv denne identifikasjonsmetoden er det mulig å unngå, ved å skaffe seg flere brukernavn. En flittig nettbruker, som "egentlig" (altså i "det virkelige liv") var en konservativ jøde i førtiårene, presenterte seg på nettet som en ateistisk kvinne i tyveårene.

I likhet med jetfly og satellittfjernsyn muliggjør denne teknologien kommunikasjon over et langt større felt enn tidligere, men prisen man må betale, er manglende forankring i felles erfaringer og følgelig en mindre sanselig, kanskje mindre sublim kommunikasjonsform. Fellesskapene som utvikler seg på Internet er basert på felles interesser og er derfor løsrevet fra sted og kulturell bakgrunn, og dermed er de også løsrevet fra felles erfaringer.

IKKE-STEDER FINDES ALLE VEGNE

Thomas Hylland Eriksen (født 1964) er en norsk socialantropolog, der især beskæftiger sig med identitet og omverdensbilleder i en verden, som præges af kulturmøder og kulturblanding. På dansk foreligger bl.a. Kulturforskelle. Kulturmøder i praksis (2002). I følgende uddrag fra Kulturelle veikryss (1994) udpeger Hylland Eriksen 3 eksempler på et aktuelt globalt fænomen: Ikke-steder.